

Relațiile româno-polone în perioada interbelică

Motto: „*Alianța româno- polonă este un zid de apărare pentru tot ce se află după ea și reprezintă unul din factorii mari de civilizație din epoca noastră*”.

Nicolae Iorga

Prăbușirea imperiilor Austro- Ungar, German, Țarist și Otoman la sfârșitul primului război mondial a constituit, prin efectele multiple, evenimentul politic major pentru destinul popoarelor din spațiile geografice pe care statele respective le-au dominat. Idealul secular al popoarelor de a-și reface statul independent s-a împlinit în toamna anului 1918, după mai bine de 120 de ani¹.

La terminarea primului război mondial, națiunea poloneză a renăscut ca formațiune statală independentă, iar românii și-au desăvârșit unitatea națională. Proclamarea republicii polone, vecină cu statul național unitar, a ridicat desigur problema restabilirii, după o pauză de mai bine de jumătate de un secol și jumătate, a legăturilor diplomatice directe².

Determinate strict, la debutul lor, de câteva obiective majore și pragmatice (apărarea în fața Armatei Roșii, o politică defensivă comună în Răsăritul Europei, recunoașterea reciprocă a întregirii teritoriale), relațiile româno - polone, cu rădăcini și tradiții seculare, au evoluat constant pozitiv, din 1919, în toate domeniile: politic, militar, economic, comercial, cultural, spiritual și al contactelor umane, indiferent de unele optici și oscilații ale factorilor decizionali de la Varșovia și București³.

Colaborarea dintre cele două state au configurat ceea ce știința geografiei politice franceze a denumit „*cordon sanitaire*”, frontul defensiv din fața politicii Sovietelor, pentru apărarea valorilor istorice, politice, culturale și civice ale Europei⁴.

România și Polonia stabileau relațiile diplomatice oficiale la 22 iunie 1919⁵. Printr- un decret regal din 16 iulie 1919, România a decis înființarea unei Legații și numirea în funcția de ministru plenipotențiar, Alexandru Florescu. Din cele 19 consulatate câte deschisese Republica Polonă în decursul anului 1919 în unele state cu care stabilise relații diplomatice, nu mai puțin de două se găseau în România la Cernăuți și Chișinău.

¹ Valentin Ciorbea *Din istoria secolului XX 1918- 1939*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2006, p.256

² Piotr Wandycz, *Prețul libertății: O istorie a Europei central- răsăritene, din Evul mediu până în prezent*, Editura „All”, București, 1998, p. 201; Nicolae Dascălu, *Relații româno- polone în perioada interbelică*, Editura Academiei Române, București, 1991, p.13

³ Ministerul afacerilor externe al României, *România-Polonia. Relații diplomatice, vol. I 1918-1939*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003

⁴ Florin Anghel, *Construirea sistemului „Cordon Sanitaire”. Relații româno- polone 1919- 1920*, Editura Nereamia Napocae, Cluj- Napoca, 2003, p. 270

⁵ Ibidem, p.55- 56; Ministerul afacerilor externe ale României, *op. cit*, p.13

Polonia și-a propus, încă din primele luni ale anului 1919 să atragă România într-o excentrică politică în răsăritul Europei: acțiunea militară din Pocuția, planurile de împărțire a Ucrainei, acțiunile politice și diplomatice comune față de Lituania⁶. Polonia propune României în repetate rânduri, prin reprezentanții săi Aleksander Skrzynski și mareșalul Pilsudski „ocuparea, împărțirea și controlarea” teritoriile ucrainene, însă statul român respinge propunerea prin generalul Averescu⁷.

Relațiile Poloniei cu vecinii au fost marcate în primii ani interbelici de problemele de frontieră și obiectivele strategice ale politicii externe. Între 24 mai și 15 august 1919, în Pocuția s-a instaurat administrația românească. Problemele de frontieră dintre Polonia și România s-au soluționat prin Convenția de la Lwow. S-a stabilit linia de demarcație a frontierei, iar regiunea a fost evacuată de autoritățile române⁸.

La fundamentul relațiilor româno- polone din perioada interbelică au stat: Convenția de alianță din 1921, devenită tratat de garanție în 1926, reînnoit în 1931 și 1936.

La 3 martie 1921 la București a fost semnată convenția de alianță defensivă între regatul României și Republica polonă de către prințul Sapieha și Take Ionescu. Esența documentului era inserată în articolul 1: România și Polonia se angajau să se ajute reciproc în cazul unui atac neprovocat la frontierele orientale existente. Pentru sincronizarea eforturilor lor pacifice, cele două guverne se angajau să se consulte în probleme de politică externă de interes comun (art. 2)⁹.

Convenția de alianță defensivă dintre România și Polonia conținea și trei protocoale secrete, denumite A, B și C. În protocolul secret A, cei doi miniștri de externe precizau că „frontierele orientale actuale” însemnau cadrul rezultat din prevederile tratatului de la Paris dintre România și Puterile Aliate, privind Basarabia și ale tratatului de pace polono- sovietic de la Riga.

Protocolul secret B relua ideea lansată de generalul Alexandru Averescu, și anume aceea că ratificarea în cele două Parlamente ale Convenției bilaterale se va face doar după semnarea tratatului de la Riga.

Protocolul secret C, poate cel mai important dintre cele trei, se referea la mai multe puncte, diverse în același timp:

1. România se angaja să acorde întregul sprijin diplomatic disponibil pentru reglementarea statului internațional definitiv al Galiției Orientale în favoarea Poloniei;

⁶ Florin Anghel, *op. cit.* p.271

⁷ Florin Anghel, *România refuză să ocupe Ucraina 1918- 1920*, în Magazin istoric,(35) nr. 11, 2001, p.5-9

⁸ Valentin Ciorbea, *op. cit.* p. 274

⁹Nicolae Dascălu, *op. cit.* p.31

2. Ambele guverne se angajau să negocieze un schimb de teritorii la frontieră, în scopul facilitării comunicațiilor directe între Bucovina și Maramureș, ca și dintre cele două orașe polone Horodenka și Zaleszczyki.

3. Încheierea cât mai curând posibil a unui tratat comercial bilateral care să cuprindă, obligatoriu:

- a. acordarea reciprocă a clauzei națiunii celei mai favorizate;
- b. asigurări din partea României pentru Polonia că va primi în portul Brăila statut de porto- franco și alte facilități;
- c. negocierea unei convenții bilaterale care să reglementeze tranzitul comercial;
- d. lărgirea căii ferate Colomeea- Cernăuți, cu scopul de a fluidiza traficul București- Varșovia și retur;
- e. Reglementarea condițiilor de navigație pe râurile care străbăteau ambele sate (Ceremuș, Prut și Nistru).

4. Cele două guverne se angajau să analizeze mijloacele prin care se puteau încheia alianțe defensive cu vecinii care semnaseră și recunoscuseră prevederile Tratatelor de pace de la Versailles, Saint Germain, Trianon și Neuilly¹⁰.

Convenția militară româno- polonă a fost semnată la 3 martie 1921, la București, în completarea Convenției politice, de către șefii celor două State Majore, generalii Constantin Cristescu și Tadeusz Rozwadowski. Textul ei relevă cel puțin două mesaje: un factor definitiv, de colaborare mutuală în cazul unei agresiuni neprovocate și, pe de altă parte, un evident factor antisovietic căci prevederile fac referință la „frontierele răsăritene” și la pericolul iminent ce putea proveni de acolo. Convenția militară din 1921 este compusă din 11 articole și, în mod declarat (art. 11), a avut un caracter secret. Articolul 1, cheia întregii alianțe militare, impunea că, în cazul în care unul dintre state (România și Polonia) ar fi fost atacate dinspre Răsărit, statul neagresat avea obligația de a decreta imediat mobilizarea generală¹¹.

Polonia a refuzat propunerea României să adere la Mica Înțelegere, dar a participat pe parcursul anilor 1922- 1924 la ședințele Consiliului Micii Înțelegeri cu statut de observator¹², la întâlnirile miniștrilor de externe din cele trei state de la Marianske Lazne, Sinaia și Belgrad.

Acordurile de la Locarno și evoluția geopolitică în general- iar politica externă polonă, în special - au avut un impact deosebit nu numai asupra raporturilor din și cu statele Micii Înțelegeri, cu Marile Puteri sau cu statele balcanice dar, la fel de important, au creat cadrul general al negocierilor

¹⁰ Florin Anghel, op. cit, p.112-113

¹¹ Ibidem, p. 122-123

¹² Valentin Ciorbea, op. cit, p. 274

pentru reînnoirea alianței româno- polone în condițiile în care putem percepe, la începutul anului 1926, o vizibilă preponderență a Poloniei în fața României¹³.

Tratatul de garanție încheiat între Regatul României și Republica Polonă s-a semnat la București, la 26 martie 1926, de către ministrul român de externe, I. G. Duca, și ministrul Poloniei la București, Józef Wielowieyski. Articolul 1 susține că „România și Polonia se angajează reciproc să respecte și să mențină, în contra oricărei agresiuni externe, integritatea lor teritorială și independența politică prezentă”. Articolul 2 leagă documentul bilateral de principalele prevederi ale Pactului Societății Națiunilor (articolele 12, 13, 15, 16 și 17)¹⁴. În cazul în care România sau Polonia, fără provocare, s-ar fi situat în postura de a fi atacate, celălalt stat semnatar se obligă să aplice strict articolul 16 din Pact, constând în ajutor imediat și asistență.

În luna martie 1931, fără nici o opoziție, Seimul polonez a ratificat tratatul de garanție cu România. Schimbul instrumentelor de ratificare au avut loc la București, la 26 martie 1936. Tratatul reproducea textul din 1926, cu trei modificări propuse de România: la articolul 1 se adăuga cuvântul „actuală” la „integritatea teritorială”; articolul 6, devenit inutil era suprimat; textul articolului 7, devenit 6, prevedea că tratatul se încheia pe cinci ani cu posibilitatea de a fi prelungit¹⁵. Până la 26 martie nici una din părți nu a denunțat tratatul, așa încât, acesta se prelungea automat, prin tacită recondițiune, pe încă cinci ani, până la 26 martie 1941¹⁶.

Raporturile economice româno - polone au avut ca premisă necesară vechile legături de bună vecinătate dintre cele două țări¹⁷.

Alianța militară româno - polonă a reprezentat, pentru România, un element deosebit de important din sistemul de securitate regională menit să păstreze statu- quo- ul teritorial și geopolitic. Dincolo de interesele comune față de puternicul vecin de la Răsărit, principiile constitutive ale Convențiilor din 1921, 1926, 1931, 1936 reprezintă pentru diplomația română, cadrul de acțiune permanentă în întreaga perioadă interbelică, reflectarea practică a obiectivelor, strategiilor și mijloacelor ei politico-diplomatice în regiunea Europei Central –Răsăritene.

În consecință se poate susține că în general relațiile româno - polone din perioada interbelică au evoluat pozitiv, cu mici excepții, iar această alianță a reprezentat pentru România un element deosebit de important din sistemul de securitate regională menit să păstreze statu- quo- ul teritorial și geopolitic.

¹³ Florin Anghel, op. cit, p.225

¹⁴ Ibidem, p. 252- 253

¹⁵ Nicolae Dascălu, op. cit. p.50

¹⁶ Ibidem,p. 51

¹⁷ Ibidem, p.93

BIBLIOGRAFIE

- Anghel Florin, *Construirea sistemului „Cordon Sanitaire”. Relații româno- polone 1919-1926*, Editura Nereamia Napoca, Cluj- Napoca, 2003
- Anghel Florin, *România refuză să ocupe Ucraina 1918- 1920*, în Magazin Istoric,(35), nr. 11, 2001
- Ciorbea Valentin, *Din istoria secolului XX-1918-1939, vol I* , Editura Ex Ponto, 2006
- Dascălu Nicolae, *Relații româno-polone în perioada interbelică (1919- 1939)*, Editura Academiei Române, București, 1991
- Ministerul afacerilor externe al României, *România- Polonia. Relații diplomatice, vol I. 19018-1939*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003.
- Wandycs Piotr, *Prețul libertății: O istorie a Europei central-răsăritene din Evul Mediu până în prezent*, Editura „All”, București, 1998

Prof. Emilean Anisia

Școala Gimnazială Nr. 12 Tulcea